

TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ NUOSTATŲ, RIBOJANČIŲ GALIMYBĘ UŽSIIMTI REGLAMENTUOJAMA PROFESIJA AR JA VERSTIS, PROPORCINGUMO VERTINIMO ATLIKIMO FORMA

<p><i>Nurodykite vertinamą nuostatą, ribojančią galimybę užsiimti atitinkama reglamentuojama profesija (toliau – Nuostata):</i></p>	<p>Lietuvos Respublikos psichologų praktinės veiklos įstatymo projektas</p> <p>9 straipsnis. Psichologų profesinė etika ir jos reikalavimų laikymasis</p> <p>1. Užsiimdamas psichologo praktine veikla psichologas vadovaujasi Lietuvos psichologų profesinės etikos kodeksu, kurį Lietuvos psichologų etikos komiteto (toliau – Etikos komitetas) teikimu tvirtina Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras.</p> <p>Laikytis Lietuvos psichologų profesinės etikos kodekso</p>
<p><i>Nurodykite reglamentuojamą profesiją, dėl kurios svarstoma priimti atitinkamą Nuostatą:</i></p>	<p align="center">Psichologai</p>
<p><i>Nurodykite, kokiomis svarbiomis bendrojo intereso priežastimis yra grindžiama vertinama Nuostata¹:</i></p>	<p align="center">Paslaugų gavėjų ir darbuotojų apsauga</p>

¹ **Svarbiomis bendrojo intereso priežastimis** yra laikomos tokios priežastys kaip viešojo politika, viešasis saugumas, visuomenės sveikata, socialinės apsaugos sistemos finansinės pusiausvyros išsaugojimas, vartotojų, paslaugų gavėjų ir darbuotojų apsauga, tinkamo teisingumo vykdymo užtikrinimas, prekybos sandorių sąžiningumo užtikrinimas, kova su nusikalstamumu ir sukčiavimu, mokesčių slėpimo ir vengimo prevencija bei fiskalinės priežiūros veiksmingumo užtikrinimas, transporto sauga, aplinkos ir miesto aplinkos apsauga, gyvūnų sveikata, intelektinė nuosavybė, nacionalinio istorinio ir meninio paveldo apsauga ir išsaugojimas, socialinės politikos ir kultūros politikos tikslai ir kitos svarbios bendrojo intereso priežastys.

Pažymėtina, kad sąvokos „viešojo politika“, „visuomenės saugumas“ ir „visuomenės sveikata“ yra Europos Sąjungos teisės sąvokos, tiesiogiai kylančios iš Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 52 straipsnio. Šias sąvokas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) nuosekliai aiškino siaurąja prasme, vadinasi, turi kilti reali ir rimta grėsmė pagrindiniam visuomenės interesui, o valstybė, kuri remiasi šiais viešojo intereso tikslais, turi parodyti su tuo susijusią riziką (Žr. ESTT 2006 m. gruodžio 14 d. sprendimą byloje C-257/05, 25 punktas).

<p><i>Nurodykite, ar vertinama Nuostata nėra grindžiama išskirtinai ekonominėmis ar administracinėmis priežastimis²:</i></p>	<p>Ne</p>
<p><i>Nurodykite, ar vertinama Nuostata nėra nei tiesiogiai, nei netiesiogiai diskriminuojanti dėl pilietybės ar gyvenamosios vietos:</i></p>	<p>Ne</p>
<p><i>Pagal toliau nurodytus kriterijus įvertinkite, kaip siūloma Nuostata atitinka proporcingumo principą:</i></p>	
<p>1. Profesinė veikla keliama rizika asmenims, gaunantiems paslaugas, vartotojams, kitiems asmenims, užsiimantiems reglamentuojama profesija, ar trečiosiomis šalims ir ar ši rizika nuostatomis šalinama taip, kaip panašiose veiklos srityse.</p> <p><i>Kokia yra rizika, kurią siekiama sumažinti, ar nauda, kurią siekiama maksimaliai padidinti taikoma Nuostata, siekiant</i></p>	<p>Nuostata dėl Lietuvos psichologų profesinės etikos kodekso nuostatų laikymosi mažina riziką paslaugų gavėjams patirti žalą dėl psichologo profesinės etikos pažeidimo.</p> <p>Tais atvejais, kai psichologas imasi praktinės veiklos srityje, kurioje nesilaiko profesinės etikos, yra kelios rūšys rizikų:</p> <p>Psichologinio įvertinimo srityje psichologui nesilaikant etikos įvertinimai bus nevalidūs, o tai gali turėti pačias įvairiausias pasekmes, pradedant tiesiog nuo paslaugų gavėjo suklaidinimo, baigiant įvertinimo rezultatais, kurie gali turėti įtakos renkantis tolesnes priemones ar intervencijas (nukreipimo gydytis identifikuojant galimas psichinės sveikatos</p>

² Pažymėtina, kad pagal nusistovėjusią ESTT praktiką išskirtinai ekonominės priežastys, būtent nacionalinės ekonomikos skatinimas, kenkiant pagrindinėms laisvėms, ir išskirtinai administracinės priežastys, tokios kaip kontrolės atlikimas ar statistikos rinkimas, negali būti svarbiomis bendrojo intereso priežastimis.

viešojo intereso tikslų? Ar Nuostatos taikymas daro poveikį, siekiant šių tikslų?

Nuostata turėtų veiksmingai prisidėti siekiant užsibrėžto tikslo. Turi būti aiškiai nurodyta konkreti rizika ar nauda, kurią siekiama sumažinti arba padidinti siūloma Nuostata. Turi būti paaiškinta, koku būdu ir kiek konkrečiai Nuostata pasiekiamas konkretus (-ūs) tikslas (-ai).

Jei įmanoma, pateikta analizė turėtų būti pagrįsta faktais, kurie gali parodyti, kad iš tiesų yra atitinkama rizika ir kad Nuostata galėtų sušvelninti šią riziką.

Pastaba: vien bendrų teiginių, kad Nuostata yra naudinga paslaugų kokybei ar vartotojų apsaugai, nepakanka. Jei įmanoma, teiginiai turėtų būti patvirtinti išsamia analize.

problemas, vertinant savižudybės riziką, teikiant ekspertinę nuomonę teismui, suteikiant tėvams informaciją apie vaiko raidą ir kt.)

Psichologinio konsultavimo srityje pagalbos tiekimas srityje, kurioje psichologas nesilaiko profesinės etikos, kelia panašias rizikas. Paslaugų gavėjai gali gauti netinkamą esamai problemai pagalbą, tai geriausiu atveju reikš be reikalo sugaištą laiką ir patirtus finansinius nuostolius, o blogiausiu, kad bus nesuteikta tinkama pagalba gyvybiškai svarbių problemų atvejais.

Psichologinio švietimo srityje yra rizika, kad dėl etikos nesilaikymo psichologas gali atskleisti konfidencialią informaciją, gautą paslaugų teikimo metu. Tai gali ne tik padaryti žalą klientui, bet ir įtakoti visuomenės nepasitikėjimą psichologais.

Nauda: užtikrinama, kad psichologas teiks paslaugas klientams vadovaudamasis aiškiai apibrėžtais profesinės etikos principais. Tai gerins teikiamų paslaugų kokybę ir stiprins klientų pasitikėjimą psichologais. Klientams bus aišku, kur jie gali kreiptis dėl galimo psichologo profesinės etikos pažeidimo.

Įstatyme numatytas psichologų profesinės etikos atsakomybės institutas. Konkrečias psichologų profesinės etikos nuostatas nustatys Lietuvos psichologų profesinės etikos kodeksas, o šio kodekso nuostatų laikymąsi prižiūrės Etikos komitetas. Įstatymo projekte yra nustatytos Etikos komiteto sudarymo, jo sudėties bei jo veiklos, tarp jų skundų nagrinėjimo, nuostatos, taip pat numatyta atsakomybė už šiurkštų psichologo etikos pažeidimą.

LR Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyriaus 2021-04-21 parengtoje analitinėje apžvalgoje „Psichologų ir klinikinių psichologų parengimo bei veiklos teisinis reglamentavimas“ įvardijama, kad, pvz., Austrijoje, Belgijoje, Čekijoje, Danijoje, Estijoje, Italijoje, Latvijoje ir kitose ES šalyse psichologas privalo laikytis profesinės etikos reikalavimų.

Profesinės etikos laikymasis yra būtina psichologo profesinės veiklos sąlyga bet kurioje

srityje.

Ši nuostata nustato vienodus profesinės etikos reikalavimus visiems psichologams, nepriklausomai nuo veiklos srities, kurioje dirba psichologas – klinikinė, sveikatos, darbo ir organizacinė, edukacinė ir mokyklų, bendruomenės ir kt., tačiau atkreiptinas dėmesys, kad jau šiuo metu nustatyti reikalavimai medicinos psichologams laikytis atitinkamų asmens sveikatos priežiūros specialistus vienijančių asociacijų patvirtintų asmens sveikatos priežiūros specialisto profesinės etikos principų, o tais atvejais, kai medicinos psichologas per vienus metus nuo paskutinio nustatyto profesinės etikos reikalavimo pažeidimo dar kartą ją pažeidė, jo licencijos galiojimas yra stabdomas.

Psichologo profesinė etikos dalykas yra privaloma universitetinių psichologijos studijų dalis. Psichologo veiklos grindimas profesine etika šiuo metu nėra įtvirtintas teisės aktuose, o tai sudaro keblumą ir psichologams, ir jų paslaugų gavėjams. Neįtvirtinus profesinės etikos reikalavimų teisės akte, psichologams gali būti keliamos užduotys ar reikalavimai, nesuderinami su profesine etika. Taip pat psichologų paslaugų gavėjai nėra apginti nuo neetiškų psichologų veiksmų, kadangi neturi galimybės kreiptis dėl galimų etinio pobūdžio pažeidimų. Psichologo ir kliento bendravimas didžiąja dalimi yra konfidencialus, be to, psichologo veikla dažnai yra vykdoma padidėjusio paslaugos gavėjo pažeidžiamumo kontekste. Psichologų etikos kodekso įteisinimas bei etikos pažeidimų nagrinėjimo procedūrų teisinis reguliavimas įneš skaidrumo į psichologų praktinę veiklą bei padės apsaugoti ir psichologinių paslaugų gavėją nuo galimo neetiško psichologo elgesio ar to elgesio padarinių, ir psichologą nuo nepagrįstų kaltinimų.

Atsižvelgiant į psichologų vykdomos profesinės veiklos turinį, profesinės etikos klausimo apibrėžtumas įstatyme turės teigiamą įtaką:

- siekiant išvengti neetiškų psichologo paslaugų;
- siekiant apsaugoti psichologinių paslaugų gavėjus nuo psichologo paslaugų teikimo, kurių metu gali būti pažeidžiama psichologo profesinė etika;

	<ul style="list-style-type: none"> • padidins sėkmingą tarpžinybinį bendradarbiavimą, santykius su kolegomis; • gerinant psichologo paslaugų teikimą; • sprendžiant kilusius nesutarimus tarp psichologo ir paslaugų gavėjo dėl galimo etikos pažeidimo; • ugdant specialistų profesinius įgūdžius; • gerinant psichologo paslaugų teikimo etikos ir vertybių supratimą; • didinant visuomenės pasitikėjimą psichologais; • ugdant profesinį tapatumą ir įgyjant pasitikėjimo savo profesine veikla. <p>Tačiau medicinos psichologams bus taikomi dvigubi reikalavimai nustatyti dviejuose skirtinguose įstatymuose</p>
<p>2. Kituose teisės aktuose nustatyti reikalavimai, susiję su svarbių bendrojo intereso priežasčių apsauga, ir jų pakankamumas iškeltam tikslui pasiekti.</p> <p><i>Paašškinkite, ar vertinote ir kaip vertinote, ar galiojančios specifinio ar bendro pobūdžio taisyklės (pvz., produktų saugos įstatymai, vartotojų apsaugos įstatymai, baudos ir (arba) baudžiamosios sankcijos už neteisėtą profesinės veiklos vykdymą) yra nepakankamos siekiant apsaugoti siekiamą viešojo intereso tikslą.</i></p> <p><i>Nuostata turėtų būti laikoma būtina tik tada, kai esamos nuostatos (tokios kaip produktų saugos įstatymai ar vartotojų apsaugos įstatymai) negali būti laikomos tinkamomis ar tikrai veiksmingomis iškeltam tikslui pasiekti.</i></p>	<p>Bendruosiuose teisės aktuose nėra įtvirtintos pareigos laikytis psichologų profesinės etikos kodekso, tačiau reikalavimas laikytis atitinkamų asmens sveikatos priežiūros specialistus vienijančių asociacijų patvirtintų asmens sveikatos priežiūros specialisto profesinės etikos principų ir griežtesnė atsakomybė, nei numatoma reglamentuoti šiuo įstatymo projektu už profesinės etikos reikalavimų pažeidimus, nustatyta Asmens sveikatos priežiūros praktikos įstatyme.</p> <p>Šiuo įstatymo projektu siūloma nustatyti prievolę visų sričių psichologams laikytis etikos kodekso ir numatytas visas etikos kodekso laikymosi priežiūros institutas.</p> <p>Profesinės etikos pažeidimas teikiant paslaugas gali sukelti žalą, kuri gali nepatekti į administracinio ar baudžiamojo kodekso straipsnių sąrašą, tačiau ji gali turėti reikšmingą poveikį žmogaus psichinei sveikatai ir gyvenimo kokybei.</p> <p>Vienas iš psichologo veiklos svarbių aspektų – profesinio konfidencialumo sąlyga. Psichologui pažeidus šią sąlygą pasekmės klientui gali būti reikšmingos (pvz., patiriamos patyčios dėl paviešintos asmeninės, jautrios informacijos; savižudybė; darbo netekimas;</p>

	<p>pablogėję arba nutraukti tarpasmeniniai santykiai ir kt.), tačiau teismo proceso metu sunkiai įrodomos.</p> <p>Atsižvelgiant į asmens, turinčio psichologinių sunkumų, patirtis ir išgyvenimus, teismo proceso metu juos aptarinėti ir siekti įrodyti jam sukeltą žalą dėl nekokybiškai suteiktų paslaugų, nėra tinkamas būdas. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad esamas teisinis reglamentavimas nėra pakankamas siekiant užtikrinti paslaugų gavėjų interesus, todėl įstatymo projektu siekiama įtvirtinti psichologų profesinės etikos atsakomybės institutą.</p>
<p>3. Nuostatos atitiktis siekiamam tikslui ir sistemiškumo principui, kaip jis apibrėžtas Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 7 punkte.³</p> <p><i>Ką siūloma Nuostata siekiama apsaugoti (kas yra paslaugos gavėjai: vartotojai, pacientai, profesijos atstovai)?</i></p> <p><i>Trečiosios šalys (ar profesinė veikla turi įtakos ne tik tiems, kurie moka už tokių paslaugų?).</i></p> <p><i>Ar vertinate ir, jeigu taip, – kaip vertinate, ar tikslo siekiama nuosekliai ir sistemingai?</i></p> <p><i>Ar buvo vertinamos panašios veiklos ar panašūs sektoriai ir jiems būdinga rizika ir kaip siekiama ją mažinti ar jos išvengti?</i></p>	<p>Įstatymo projekto nuostata siūloma užtikrinti etikos reikalavimų laikymąsi nepriklausomai nuo to, ar psichologų paslaugos teikiamos viešajame, ar privačiame sektoriuje, bei numatyti atsakomybę už etikos reikalavimų nesilaikymą. Šia įstatymo projekto nuostata siūloma apsaugoti psichologų paslaugomis besinaudojančius vartotojus.</p> <p>Įstatymas įtvirtina psichologų etikos kodekso laikymąsi kaip būtiną sąlygą visose psichologo praktinės veiklos srityse tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje. Pažymėtina, kad profesinės etikos laikymasis yra teisiškai įtvirtintas kaip būtina socialinio darbuotojo veiklos sąlyga (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo 20 str. 9 d. (aktuali redakcija nuo 2022-07-01), Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. A1-92 „Dėl Socialinių paslaugų srities darbuotojų ir socialinių paslaugų įstaigų vadovų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašo bei Socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“). Tai, kad giminingos profesijos savo veiklą grindžia profesine etika, o psichologo veiklai nėra taikomas profesinės etikos kodeksas, yra netinkama praktika.</p> <p>Pvz., Psichologų, pageidaujančių padėti apklausti asmenis baudžiamajame procese, sąrašo administravimo ir apmokėjimo psichologams tvarkos apraše, patvirtintame LRV 2018 m. balandžio 9 d. nutarimu Nr. 338, nėra tiesiogiai kalbama apie psichologų profesinę etiką.</p>

³ „2. Teisėkūroje vadovaujamasi šiais principais: <...>

7) sistemiškumo, reiškiančiu, kad teisės normos turi derėti tarpusavyje, žemesnės teisinės galios teisės aktai neturi prieštarauti aukštesnės teisinės galios teisės aktams, įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai turi būti rengiami ir priimami taip, kad įsigaliojusių kartu su įstatymu ar atskiromis jo nuostatomis, kurias šie teisės aktai įgyvendina.“

Siekiant atitikti proporcingumo principo reikalavimą, Nuostata turėtų būti tinkama ir pakankama užtikrinti, kad būtų pasiektas tikslas.

Nuostata turėtų būti laikoma tinkama norimam tikslui pasiekti tik tuo atveju, jei ji iš tikrųjų atspindi siekį nuosekliai ir sistemingai pasiekti tą tikslą (be prieštaravimų ar nenuoseklumo), pavyzdžiui, kai panaši rizika, susijusi su tam tikra veikla, yra sprendžiama panašiu būdu.

Teismo ekspertų, įskaitant ir teismo psichiatrijos ekspertų, veikla turi būti grindžiama nepriklausomumo, profesionalumo, profesinių sprendimų skaidrumo, sąžiningumo, nešališkumo, pagarbos teisės aktams ir asmenų teisėms, konfidencialumo, teisingumo ir tyrimo išsamumo principais (Teismo ekspertizės įstatymo 5 straipsnio 1 dalis). Šių principų turinys apibrėžiamas Teismo ekspertų profesinės etikos kodekse, patvirtintame Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2014 m. vasario 24 d. Nr. B-16 sprendimu.

Psichologai, dirbantys švietimo sistemoje, yra laikomi pedagoginiais darbuotojais, tad jie privalo laikytis Pedagogų etikos kodekso reikalavimų, patvirtintų švietimo ir mokslo ministro 2018 birželio 11 d. įsakymu Nr. V- 561, kuriame nustatyta, kad mokyklos psichologai, kaip ir kiti pedagoginiai darbuotojai, savo veikloje vadovaujasi šiais principais: pagarbos, teisingumo, žmogaus teisių pripažinimo, atsakomybės, sąžiningumo, atidos ir solidarumo. Šis Pedagogų etikos kodeksas pagal Švietimo įstatymą yra sudedamoji nepriekaištingos reputacijos dalis, Pedagogų etikos principų pažeidimus nagrinėja savivaldos institucijų ir švietimo įstaigos vadovo sudaryta etikos komisija. Priėmus Įstatymą mokyklos psichologams tektų laikytis dvigubų etikos reikalavimų bei atsakomybės už jų pažeidimus. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo 20¹ str. (aktuali redakcija nuo 2022-07-01) numato, kad socialinių paslaugų srities darbuotojų (į kurių sąrašą yra įtraukti socialinių paslaugų įstaigos psichologai) reguliavimas apima visumą veiksmų ir (ar) priemonių, padedančių bendrai vykdyti socialinį darbą, kaip profesinę veiklą, laikytis Socialinių paslaugų srities darbuotojų etikos kodekso nuostatų ir socialinio darbo įgyvendinimo principų, užtikrinti socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimą įvairiose socialinio darbo įgyvendinimo srityse.

Valstybės tarnyboje dirbančių psichologų teises, pareigas bei atsakomybes reglamentuoja Valstybės tarnybos įstatymas. Atskirose srityse taip pat vadovujamasi ir tam tikros srities specialiuoju teisiniu reglamentavimu, pavyzdžiui, švietimo, asmens sveikatos priežiūros, vaiko teisių apsaugos, socialinių paslaugų, teisėsaugos ir kitų institucijų bei įstaigų, nevyriausybinių organizacijų darbuotojai, kurių darbas yra susijęs su vaikų auklėjimu, mokymu, priežiūra ar jų saugumo užtikrinimu, savo veikloje vadovaujasi Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu.

	<p>Pažymėtina, kad jau šiuo metu galiojančiame Asmens sveikatos priežiūros praktikos įstatyme nustatyti reikalavimai medicinos psichologams laikytis atitinkamų asmens sveikatos priežiūros specialistus vienijančių asociacijų patvirtintų asmens sveikatos priežiūros specialisto profesinės etikos principų, o tais atvejais, kai medicinos psichologas per vienus metus nuo paskutinio nustatyto profesinės etikos reikalavimo pažeidimo dar kartą ją pažeidė, jo licencijos galiojimas yra stabdomas. Todėl įtvirtinus įstatymo projekte siūlomas nuostatas, medicinos psichologams būtų keliami dvigubi etikos nuostatų reikalavimai bei atsakomybė už jų pažeidimus.</p>
<p>4. Poveikis laisvam asmenų ir paslaugų judėjimui Europos Sąjungoje, vartotojų pasirinkimo galimybėms ir teikiamų paslaugų kokybei.</p> <p><i>Ar įvertinote Nuostatos poveikį konkurencijos laipsniui rinkoje?</i></p> <p><i>Ar įvertinote Nuostatos poveikį paslaugų kokybei?</i></p> <p><i>Ar įvertinote Nuostatos poveikį vartotojų pasirinkimui?</i></p> <p><i>Ar įvertinote Nuostatos poveikį poveikiui laisvam asmenų ir paslaugų judėjimui Sąjungoje?</i></p> <p><i>Nuostata turėtų būti atsižvelgta į pagrindinį reguliavimo poveikį paslaugų vartotojams. Nors vartotojų apsauga ir profesinės veiklos kokybės užtikrinimas teoriškai galėtų būti naudojami pateisinant daugelį priemonių (visada, jei</i></p>	<p>Vertinant Nuostatos poveikį paslaugų kokybei bei vartotojų pasirinkimui, pažymėtina, kad paslaugų gavėjai galės rinktis bei gaus paslaugas, kurias teikdamas psichologas bus įsipareigojęs laikytis profesinės etikos taisyklių.</p> <p>Nuostata bus užtikrinta konkurencija tarp lygiaverčių paslaugų teikėjų, tai yra, ne tik atitinkančių kvalifikacinius reikalavimus, bet besilaikančių etikos principų.</p> <p>Poveikis vartotojų pasirinkimui taip pat teigiamas, nes sudaro sąlygas asmenims pasirinkti psichologus, kurie teikia paslaugas nepažeisdami profesinės etikos. Taigi, asmenys turės galimybę gauti kokybiškesnes ir saugesnes, jų poreikius atitinkančias paslaugas.</p> <p>Psichologų rengimo metu jie supažindinami su būtinybe laikytis profesinės etikos, tačiau bendri psichologo profesinės etikos principai šalies lygmeniu vis dar nėra įtvirtinti.</p> <p>Neabejotina, kad aiškūs profesinės etikos kriterijai bus naudingi ir psichologams, nes padės geriau orientuotis į konkrečias etines normas teikiant paslaugas. Profesinės etikos laikymasis niekaip nesusijęs su specialistų trūkumu ar pertekliumi.</p> <p>Nuostata neapriboja laisvo asmenų ir paslaugų judėjimo.</p>

analizė yra pagrįsta faktais ir yra pakankamai gili), kiti aspektai, pavyzdžiui, reguliavimo poveikis kainoms, konkurencingumas, vartotojų pasirinkimas ar laisvas judėjimas, galėtų tai atsverti.

Pavyzdžiui, reguliuojant priskirtas veiklas, kurioms taikomi specialūs kvalifikacijos reikalavimai, teisės akto projekto rengėjas negali apriboti savo analizės prielaida, kad tai automatiškai pagerins vartotojų apsaugą ir (arba) paslaugų kokybę. Be to, kvalifikacijos reikalavimai, reikalaujantys specifinių įgūdžių įgijimo, nebūtinai užtikrina aukštą proceso ar paslaugų teikimo ar net rezultatų kokybę. Taip pat reikėtų atsižvelgti į kitus aspektus, pavyzdžiui, ar toks naujas reguliavimas gali sumažinti rinkoje veikiančių paslaugų teikėjų skaičių ir ar toks paslaugų teikėjų skaičiaus sumažėjimas galėtų neigiamai paveikti paslaugų kokybę, įskaitant paslaugos prieinamumą mažiau pasiturintiems vartotojams dėl sumažėjusio paslaugų teikėjų skaičiaus.

Galiausiai reikėtų atsižvelgti į reguliavimo poveikį laisvam judėjimui tiek išvykstančių, tiek atvykstančių specialistų paslaugų požiūriu. Teisės akto projekto rengėjas turėtų numatyti, ar vertinama Nuostata turėtų įtakos tarpvalstybiniam ES mobilumui ir kokia ta įtaka būtų.

<p>5. Galimybės taikyti mažiau ribojančių priemonių, nei priskirtos veiklos rūšys⁴, kai siekiama tik apsaugoti vartotojų teises, jei keliama rizika apsiriboja tik asmens, užsiimančio reglamentuojama profesija, ir vartotojo santykiais ir neturi neigiamo poveikio trečiosioms šalims.</p> <p><i>Ar svarstėte galimybę taikyti mažiau ribojančias priemones šiems tikslams pasiekti?</i></p> <p><i>Kai Nuostata pateisinama tik vartotojų apsauga ir kai nustatyta rizika apsiriboja specialisto ir vartotojo santykiais ir todėl neturi neigiamos įtakos trečiosioms šalims, teisės aktų projekto rengėjas turėtų įvertinti, ar jų tikslą būtų galima pasiekti mažiau ribojančiomis priemonėmis, nei priskirti atitinkamas veiklas profesionalams.</i></p> <p><i>Teisės akto projekto rengėjas turėtų palyginti nagrinėjamą Nuostatą ir alternatyvias, mažiau ribojančias priemones, kurios leistų pasiekti tą patį tikslą, tačiau nustatytą mažiau apribojimų.</i></p>	<p>Netaikoma</p>
<p>6. Nuostatos teigiamas ar neigiamas poveikis, būtinumas ir atitiktis siekiamam tikslui, kai ji taikoma su kitais reikalavimais, jau ribojančiais galimybes užsiimti</p>	<p>6.1. Atskirose srityse (pvz., sveikatos priežiūros, socialinėje sistemoje) dirbantiems psichologams yra keliama kvalifikaciniai reikalavimai bei bendro pobūdžio reikalavimas laikytis etikos. Švietimo sistemoje dirbantiems psichologams yra numatytas išsilavinimo</p>

⁴ **Priskirtos veiklos rūšys** – profesinė veikla ar profesinės veiklos rūšių grupei priskiriama veikla, kurią vykdyti pagal įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatas tiesiogiai ar netiesiogiai gali tik asmenys, užsiimančys reglamentuojama profesija ir turintys reikiamą profesinę kvalifikaciją, įskaitant atvejus, kai veikla sutampa su kitų reglamentuojamų profesijų veikla. Veiklos rūšių priskyrimas yra profesijos reglamentavimo forma (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1218 „Dėl teisės aktų projektų nuostatų, ribojančių galimybę užsiimti reglamentuojama profesija ar ja verstis, proporcingumo vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Nutarimas Nr. 1218) patvirtinto tvarkos aprašo 3 d. 3.1 p.)

<p>reglamentuojama profesija, tokiais kaip:</p> <p>6.1. priskirtos veiklos rūšys, saugomas profesinis vardas⁵ ar kiti reikalavimai, nustatyti reglamentuojamai profesijai;</p> <p>6.2. pareiga vykdyti tęstinį profesinį tobulinimąsi;</p> <p>6.3. atitinkamos profesinės veiklos vykdymo, etikos ar priežiūros taisyklės;</p> <p>6.4. privaloma narystė ar registracija profesinėje organizacijoje ar institucijoje, kai reikalaujama turėti tam tikrą profesinę kvalifikaciją;</p> <p>6.5. kiekybiniai apribojimai, susiję su leidimų užsiimti reglamentuojama profesija skaičiumi, nustatomu mažiausiu ar didžiausiu darbuotojų, vadovų ar konkrečias profesines kvalifikacijas turinčių asmenų skaičiumi;</p> <p>6.6. teisės aktuose nustatytos sąlygos dėl juridinio asmens teisinės formos, valdymo, privalomo įmonės akcijų įsigijimo, jų skaičiaus ar balsavimo teisės, kai jos susijusios su leidimu užsiimti reglamentuojama profesija;</p> <p>6.7. teritoriniai apribojimai, jei valstybės administraciniuose vienetuose nustatomas skirtingas užsiėmimo reglamentuojama profesija teisinis reguliavimas;</p> <p>6.8. ribojamos galimybės užsiimti reglamentuojama</p>	<p>kvalifikacinis reikalavimas ir Pedagogų etikos kodekso reikalavimų laikymasis.</p> <p>Socialines paslaugas teikiančiose įstaigose, globos, krizių centruose, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje dirbantiems psichologams taikomi Valstybės tarnybos įstatymo (valstybės tarnautojams), Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo reikalavimai, Socialinių paslaugų įstatymo, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2021 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. A1-492 „Dėl Akredituotos socialinės priežiūros teikimo reikalavimų patvirtinimo“, Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. A1-334 „Dėl Mobiliųjų komandų sudarymo, specialistų atrankos ir jų darbo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintame Mobiliųjų komandų sudarymo, specialistų atrankos ir jų darbo tvarkos apraše įtvirtinti kvalifikaciniai reikalavimai Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos mobiliosiose komandose dirbantiems vyriausiesiems specialistams psichologams.</p> <p>6.2. Tokia pareiga numatyta tik tam tikrose sistemose dirbantiems psichologams, tačiau šalies mastu tokios pareigos nėra numatyta. Medicinos psichologams numatyta pareiga tobulinti kvalifikaciją: privalomojo tobulinimo trukmė – ne mažiau kaip po 60 val. kas 5 metai arba tobulinimo trukmė turi būti proporcinga metų skaičiui, t. y. vidutiniškai po 12 val. kasmet, skaičiuojant nuo asmens sveikatos priežiūros praktikos licencijos (toliau – licencija) išdavimo dienos.</p> <p>Jei medicinos psichologas profesinę kvalifikaciją yra įgijęs prieš dvejus metus ar anksčiau, neturi licencijos, bet kreipiasi dėl jos išdavimo, jis turi privalomai tobulinti savo kvalifikaciją priklausomai nuo to, kiek praėjo laiko nuo profesinės kvalifikacijos įgijimo: jei praėjo daugiau nei dveji, bet ne daugiau kaip treji metai – 48 val.;</p>
--	---

⁵ Saugomas profesinis vardas – profesinis vardas, kuriuo norint naudotis profesinėje veikloje ar profesinės veiklos rūšių grupės veikloje pagal įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatas tiesiogiai ar netiesiogiai reikalaujama turėti profesinę kvalifikaciją, o naudojantis juo netinkamai taikomos sankcijos. Reikalavimas turėti saugomą profesinį vardą yra profesijos reglamentavimo forma (Nutarimu Nr. 1218 patvirtinto tvarkos aprašo 3 d. 3.2. p.).

profesija, kai ja norima užsiimti kartu su kitais asmenimis sudarius sutartį;

6.9. draudimas ar kitos asmeninės ar kolektyvinės apsaugos priemonės, susijusios su profesine atsakomybe;

6.10. kalbos žinių, būtinų užsiimti reglamentuojama profesija, lygis;

6.11. teisės aktuose nustatyti mažiausi ir (arba) didžiausi įkainiai, taikomi paslaugų gavėjui;

6.12. reikalavimai dėl reklamos turinio ar viešinimo būdo, susiję su reglamentuojama profesija.

Paašikinkite, ar vertinote ir, jeigu taip, – kaip vertinote Nuostatos poveikį kartu su kitais esamais reikalavimais? Paašikinkite, kaip Nuostata, kartu su kitais reikalavimais prisidėtų pasiekti tą (-uos) patį (-čius) tikslą (-us) ir ar ji būtina.

Remiantis ESTT praktika, nacionaliniai teisės aktai turėtų būti vertinami kaip visuma, atsižvelgiant į įvairias atitinkamas taisykles, kuriomis siekiama užtikrinti nurodytą tikslą.

Teisės akto projekto rengėjas turėtų atlikti išsamų aplinkybių, kuriomis priimama ir įgyvendinama Nuostata, vertinimą ir visų pirma išnagrinėti naujų ar pakeistų

jei praėjo daugiau nei treji, bet ne daugiau kaip ketveri metai – 72 val.;

jei praėjo daugiau nei ketveri, bet ne daugiau kaip penkeri metai – 96 val.;

jei praėjo daugiau kaip penkeri metai – 120 val.

Socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos / kvalifikacijos tobulinimo reikalavimai numatyti Socialinių paslaugų įstatyme, socialinių paslaugų srityje dirbančių psichologų – valstybės tarnautojų – Valstybės tarnybos įstatyme, o kitiems socialinėje srityje dirbantiems psichologams jokia pareiga vykdyti profesinį tobulinimą ir tokio tobulinimo apimtis įstatyminiu lygmeniu neregamentuojama ir gali būti nustatoma individualiai įstaigos, organizacijos vidinėse tvarkose / planuose.

Mokyklos psichologams nėra numatyta pareiga tobulinti kvalifikaciją, tačiau jų kompetencijos kėlimas ir tobulinimas yra planuojamas kaip ir kitų Mokinio pagalbos specialistų bei mokytojų. Kvalifikacijos tobulinimas numatomas individualiai kiekvienoje mokykloje Mokyklos kvalifikacijos tobulinimo plane. Tačiau psichologams, teikiantiems pagalbą mokiniui, yra taikomi atestacijos nuostatai, kurie reglamentuoja psichologų kompetencijos ir praktinės veiklos įvertinimo bei kvalifikacinių kategorijų suteikimo tvarką.

Įstatymo projektu siekiama nustatyti visiems psichologams privalomą minimalų 40 valandų kvalifikacijos tobulinimą per 5 kalendorinius metus. Tokio reikalavimo taikymas galimai sumažins medicinos psichologų paslaugų kokybę, kadangi ženkliai sumažės privalomų kvalifikacijos tobulinimo valandų skaičius.

Priėmus šį įstatymo projektą, neaišku kokie kvalifikacijos tobulinimo reikalavimai turės būti taikomi medicinos psichologams. Pažymėtina, kad įstatymo projekte nustatytas ženkliai mažesnis psichologų kvalifikacijos tobulinimo valandų skaičius, nei šiuo metu yra nustatyta medicinos psichologams.

6.3. Profesinės veiklos vykdymo, etikos ar priežiūros taisyklės įtvirtinamos vertinama nuostata.

<p><i>Nuostatų poveikį kartu su kitais reikalavimais, ribojančiais galimybę užsiimti profesine veikla.</i></p>	<p>6.4. Netaikoma</p> <p>6.5. Netaikoma</p> <p>6.6. Netaikoma</p> <p>6.7. Netaikoma</p> <p>6.8. Netaikoma</p> <p>6.9. Netaikoma</p> <p>6.10. Netaikoma</p> <p>6.11. Netaikoma</p> <p>6.12. Netaikoma</p> <p>Pvz., Psichologų, pageidaujančių padėti apklausti asmenis baudžiamajame procese, sąrašo administravimo ir apmokėjimo psichologams tvarkos apraše, patvirtintame LRV 2018 m. balandžio 9 d. nutarimu Nr. 338, nėra tiesiogiai kalbama apie psichologų profesinę etiką.</p> <p>Teismo psichologijos ekspertai turi turėti teismo eksperto kvalifikaciją ir laikytis teismo ekspertų veiklos principų (Teismo ekspertizės įstatymo 5–7 straipsniai).</p>
<p>7. Profesinės veiklos ar jai priskirtų veiklos rūšių apimtis ir reikalaujama profesinė kvalifikacija.</p> <p><i>Paaiškinkite, ar vertinote ir, jeigu taip, – kaip vertinote profesijai priskirtos veiklos ir reikalaujamos profesinės kvalifikacijos ryšį.</i></p>	<p>Netaikoma</p>

Kuo platesnė priskirtų veiklų sritis, tuo didesnė yra suteikta išimtinė teisė teikti šias paslaugas.

Peržiūrint priskirtas veiklas reikia atsižvelgti į reikalaujamą kvalifikacijos lygį, palyginti su profesijai priskirtų užduočių sudėtingumu (kuo mažiau sudėtingos šios užduotys, tuo mažiau yra pagrindo priskirti šią veiklą). Taip pat reikėtų atsižvelgti į autonomiją ir atsakomybės lygį atliekant tas užduotis (kuo mažiau atsakomybės turi profesionalas, vykdydamas šias užduotis, tuo mažiau yra pagrindo priskirti šią veiklą konkrečiai profesijai).

8. Atliekamų užduočių sudėtingumas ir reikalavimas, kad jų vykdytojai turėtų atitinkamą profesinę kvalifikaciją, profesinio rengimo ar patirties lygį, pobūdį ar trukmę.

Ar įvertinote sąsają tarp užduočių sudėtingumo ir reikalaujamos profesinės kvalifikacijos (atsižvelgiant į reikalaujamo rengimo lygį, pobūdį ir trukmę)?

Atsižvelgiant į psichologų vykdomų funkcijų pobūdį, jų reikšmę bei psichologinių paslaugų gavėjų grupių specifiką, psichologo profesinės etikos klausimas yra svarbus.

Psichologas, teikdamas paslaugas, turi bendradarbiauti su kitais specialistais, dalytis informacija siekiant suteikti savalaikes ir kompleksines paslaugas klientams. Su kuo, kokia apimtis dalytis informacija nepažeidžiant konfidencialumo sąlygos – nuolat kylantys klausimai psichologo darbe. Kiek informacijos galime perduoti kliento artimiesiems? Kaip elgtis tam tikrais atvejais, kai kyla profesinės dilemos? Visa tai reikalauja aiškumo ir apibrėžtumo, tai ir gali užtikrinti ši Nuostata.

9. Galimybė įgyti profesinę kvalifikaciją alternatyviais būdais.

Ar apsvaistėte alternatyvias galimybes įgyti reikiamą profesinę kvalifikaciją (pvz., kitas rengimo galimybes arba

NETAIKOMA

<p><i>rengimo ir profesinės patirties derinį ir pan.)?</i></p> <p><i>Kai Nuostata susijusi su kvalifikacijos reikalavimais, pagal šį kriterijų reikalaujama, kad būtų įvertintas sistemos lankstumas norint gauti reikiamus įgaliojimus. Kuo daugiau galimybių (būdų) įgyti kvalifikaciją yra, tuo mažiau ribojanti sistema būtų svarstoma.</i></p> <p><i>Vien dėl to, kad nėra jokių kitų būdų kvalifikacijai įgyti, Nuostata nebūtų automatiškai neproporcinga, todėl vertinant reikėtų tinkamai įvertinti šį kriterijų, atsižvelgiant į tam tikros profesijos reguliavimo kontekstą.</i></p>	
<p>10. Atitinkamai profesijai priskirtų veiklos rūšių galimas sutapimas su kitų profesijų veikla.</p> <p><i>Paaiškinkite, ar vertinate ir, jeigu taip, – kaip vertinate galimybę dalytis priskirtomis veiklomis su kitų profesijų atstovais.</i></p>	<p>NETAIKOMA</p> <p>Psichologo profesinės etikos elementai gali sietis su psichoterapeutų, socialinių darbuotojų, medikų veikla, tačiau psichologo profesija yra labai specifinė (psichologinis įvertinimas, intervencija, prevencija, postvencija ir pan.), tad reikalauja atskiro psichologo profesinės etikos kodekso.</p>
<p>11. Autonomiškumo lygis, kai reglamentuojama profesija galima užsiimti tik esant kitų kvalifikuotų asmenų priežiūrai ar atsakomybei, atsižvelgiant į teisės aktuose tai profesijai nustatytas priežiūros taisykles.</p>	<p>NETAIKOMA</p>

<p><i>Ar įvertinote savarankiškumo laipsnio svarbą užsiimant profesija, taip pat organizacinių ir priežiūros priemonių poveikį (ypač kai veikla vykdoma prižiūrint kvalifikuotam specialistui)?</i></p>	
<p>12. Mokslo ir technologinė plėtra, kuri gali sumažinti arba padidinti asmenų, užsiimančių reglamentuojama profesija, ir vartotojų turimos informacijos neatitikimą.</p> <p><i>Ar atsižvelgėte į mokslo ir technologijų raidą, kuri galėtų veiksmingai sumažinti specialistų ir vartotojų turimos informacijos neatitikimą?</i></p> <p><i>Ar įvertinote, kad vartotojams gali kilti sunkumų įvertinant paslaugų teikėjo turimas žinias ar kompetencijas? Kokios priemonės gali tai užtikrinti geriausia?</i></p> <p><i>Ar įvertinote, kad techniniai pasiekimai, internete esanti ar kita informacija sumažina atotrūkį tarp paslaugų teikėjo ir vartotojo?</i></p>	<p>NETAIKOMA</p>
<p>Kai Nuostatos susijusios su sveikatos priežiūros sektoriaus profesijų reglamentavimu ir (arba) turi poveikį paciento saugumui, vertinant proporcingumą atsižvelgiama į tikslą užtikrinti sveikatos apsaugą.</p> <p><i>Jei profesija susijusi su sveikatos priežiūra ir turi poveikį paciento saugumui, turite pateikti informaciją, kaip,</i></p>	<p>Įstatymo nuostatos, įtvirtinančios reikalavimą laikytis psichologų profesinės etikos kodekso reikalavimų įtakos paciento saugumui neturės, kadangi reikalavimas laikytis atitinkamų asmens sveikatos priežiūros specialistus vienijančių asociacijų patvirtintų asmens sveikatos priežiūros specialisto profesinės etikos principų numatytas asmens sveikatos priežiūros praktikos įstatyme.</p>

<p><i>nustatant reikalavimus, buvo atsižvelgiama į tikslą užtikrinti sveikatos apsaugą.</i></p>	
<p>Teisės akto projekto rengėjas įvertina atitiktį Nuostatų, susijusių su laikinai ar kartais teikiamomis paslaugomis pagal Įstatymo II dalį, proporcingumo principui, įskaitant:</p> <p>1) automatinę laikinąją registraciją arba asocijuotą (<i>pro forma</i>) narystę profesinėje organizacijoje ar institucijoje, nurodytą Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo 8 straipsnio 1 punkte⁶;</p> <p>2) išankstinę deklaraciją, dokumentus ar kitus reikalavimus, nurodytus Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo 9 straipsnyje;</p> <p>3) reikalavimą paslaugų teikėjui sumokėti mokestį arba atlyginti bet kokias išlaidas, susijusias su profesinės kvalifikacijos pripažinimu ar galimybe užsiimti reglamentuojama profesija.</p> <p><i>Jei siūloma nuostata turi poveikį ir (arba) yra susijusi su laikinai ir kartais teikiamomis paslaugomis, reikia įvertinti</i></p>	<p>1) Netaikoma;</p> <p>2) asmuo, atvykdamas į Lietuvos Respubliką ir pateikdamas išankstinę deklaraciją dėl laikinai ir kartais teikiamų paslaugų, gali pateikti ir dokumentus apie etikos taisyklių laikymąsi, tačiau tai nėra privaloma (taikoma medicinos ir mokyklų psichologams);</p> <p>3) Netaikoma.</p>

⁶ „Teisėtą įsisteigimą kitoje valstybėje narėje įrodęs paslaugos teikėjas atleidžiamas nuo:

1) narystės arba registracijos profesinėje organizacijoje ar institucijoje, jeigu tai privaloma asmenims, siekiantiems dirbti pagal tą pačią profesiją Lietuvos Respublikoje. Kompetentinga institucija pagal šio įstatymo 7 straipsnio 5 dalį tam tikroms profesijoms ar jų grupėms gali nustatyti automatinės laikinosios registracijos arba asocijuotos (*pro forma*) narystės tokioje profesinėje organizacijoje ar institucijoje reikalavimus. Tokios registracijos ar narystės reikalavimas negali vilkinti ar kitaip apsunkinti paslaugų teikimo ir sudaryti jokių papildomų išlaidų paslaugos teikėjui. Kompetentinga institucija nusiunčia atitinkamai profesinei organizacijai šio įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje nurodytos deklaracijos ir, kai taikytina, šio įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje nurodytos atnaujintos deklaracijos kopiją, jeigu profesijos susijusios su visuomenės sveikata ir sauga, kaip nurodyta šio įstatymo 9 straipsnio 8 dalyje, arba jų kvalifikacijos įrodymai automatiškai pripažįstami pagal šio įstatymo III dalies III skyrių, šio įstatymo 9 straipsnio 4 dalyje nurodytų dokumentų kopijas, ir tai sudaro automatinę laikinąją registraciją ar asocijuotą (*pro forma*) narystę“.

šios nuostatos atitiktį proporcingumo principui, įvertinant, kokią įtaką paslaugų teikėjui ir gavėjui gali turėti laikina paslaugų teikėjo automatinė registracija ir (arba) narystė profesinėje organizacijoje, išankstinė deklaracija, pateikiami dokumentai, reikalavimai paslaugų teikėjui sumokėti mokesčių ar atlyginti kitas išlaidas, kurios yra susijusios su paslaugų teikėjo profesinės kvalifikacijos pripažinimu ar galimybe užsiimti reglamentuojama profesija.

Kiekybiniai ir (arba) kokybiniai įrodymai

Pateikite visą surinktą svarbią informaciją (pvz., kokybinius ir (arba) kiekybinius įrodymus) apie konkretų Nuostatos poveikį. Kokybiniai ir kiekybiniai įrodymai turėtų pagrįsti argumentus, pateiktus vertinant Nuostatą pagal pirmiau nurodytus kriterijus.

Kiekybiniai ir kokybiniai įrodymai gali būti pateikiami ir vertinant arba analizuojant kiekvieną kriterijų atskirai. Tokiu atveju pateikti kiekybinių ir (arba) kokybinių įrodymų atskirai nėra būtina.

Psichologo profesinė etika yra vienas iš privalomų dalykų rengiant psichologus tiek bakalauro, tiek magistro studijose. Pasaulio psichologų asociacijos, įskaitant ir Europos psichologų asociacijų federaciją, akcentuoja privalomą etikos laikymąsi vykdant psichologo praktinę veiklą. Psichologų praktinės veiklos reglamentavimas, kartu ir etikos laikymosi būtinybė, yra pateikiama:

<https://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/issue/view/1081>

<https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/f90a326b-6231-4a50-ad8d-e7276170edb2/content>

<https://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/12335/10871>